

İslam Hukukunda ve Günümüz Türk Medeni Hukukunda Kadınların Miras Payları

(Women's Inheritance Shares in Islamic Law and Today's Turkish Civil Law)

Hüseyin KARAYAKA

Dr. Öğretim Üy., Tokat Gaziosmanpaşa Üni. Assist. Prof., Tokat Gaziosmanpaşa University
Hukuk Fakültesi Faculty of Law
İslam hukuku Anabilim Dalı Department of Islamic Law
Tokat | Türkiye Tokat | Türkiye
huseyin.karayaka@gop.edu.tr orcid.org/0000-0002-9687-4751

Makale Bilgisi Article Information

Makale Türü | Araştırma Makalesi Article Types | Research Article
Geliş Tarihi | 10/Temmuz/2024 Received | 10/July/2024
Kabul Tarihi | 17/Kasım /2024 Accepted | 17/November/2024
Yayın Tarihi | 31/Aralık/2024 Published | 31/December/2024

Atıf | Cite as:

Karakaya, Hüseyin. İslam Hukukunda ve Günümüz Türk Medeni Hukukunda Kadınların Miras Payları [Women's Inheritance Shares in Islamic Law and Today's Turkish Civil Law]. *Tokat İlmîyat Dergisi | Tokat Journal of İlmîyat* 12/2 (Aralık | December 2024), 347-373.

<https://doi.org/10.51450/ilmiyat.1513619>

İntihal | Plagiarism:

Bu makale, iThenticate aracılığıyla taranmış ve intihal içermediği teyit edilmiştir.

| This article has been scanned by iThenticate and no plagiarism has been detected.

Copyright © Published by Tokat Gaziosmanpaşa University Faculty of Islamic Sciences. Tokat | Türkiye.

<https://dergipark.org.tr/ilmiyat>

Women's Inheritance Shares in Islamic Law and Today's Turkish Civil Law

Abstract: In Islamic law and today's Turkish law, acquiring property through inheritance is accepted as one of the legitimate ways of earning. Regulations regarding inheritance have had an important place in legal systems throughout human history. The principles of Islamic inheritance law were largely laid down in the Quran and the Sunnah, and inheritance law became an independent branch of law during the formation of the sects, starting from the period of the Companions. While issues related to inheritance are discussed in the relevant sections of classical fiqh books, independent works have also been written in this field since the early period. In our age, works have been written that deal with the issues of Islamic inheritance law with the system and method of modern jurisprudence, in a practical and understandable manner and in comparison with modern law. The Turkish Civil Code, which was prepared by taking the Swiss Civil Code as an example and started to be implemented in 1926, was rearranged and entered into force on January 1, 2002 as Law No. 4721. Today's Turkish inheritance law is regulated in this law, and how the inheritance will be distributed is explained by considering the heirs and death-related dispositions affecting the distribution of the inheritance. There are many studies that examine Islamic inheritance law in comparison with today's Turkish inheritance law. However, the lack of a comparative study on women's inheritance shares in both systems has led us to examine this issue. In the study, the specific general principles of both systems, the differences in inheritance systems between the two systems, and the shares that all heirs deserve in general will not be mentioned. In this study, women's inheritance shares in both systems will be examined comparatively. In the study, comparisons will be made by focusing on the consensus views in terms of Islamic inheritance law, and in today's Turkish law, by taking into account the new Turkish Civil Code and the literature on this subject.

Keywords: Islamic Law, Turkish Civil Law, Inheritance, Women, Share.

İslam Hukukunda ve Günümüz Türk Medeni Hukukunda Kadınların Miras Payları

Öz: İslam hukukunda ve günümüz Türk hukukunda kişinin miras yoluyla mal elde etmesi meşru kazanç yollarından biri olarak kabul edilmiştir. İnsanlık tarihi boyunca hukuk sistemlerinde mirasa dair düzenlemeler önemli bir yere sahip olmuştur. İslam miras hukukunun ilkeleri büyük oranda Kur'an ve sünnette ortaya konmuş ve miras hukuku, sahabe döneminden itibaren başlayarak mezheplerin teşekkül döneminde müstakil bir hukuk dalı olmuştur. Mirasla ilgili meseleler klasik fıkıh kitaplarının ilgili bölümlerinde ele alındığı gibi bu alanda ilk dönemden itibaren müstakil eserler de yazılmıştır. Çağımızda ise İslâm miras hukuku konularını modern hukuk ilminin sistem ve metoduyla, pratik ve anlaşılır tarzda ve modern hukukla karşılaştırmalı olarak ele alan eserler de yazılmıştır. İsviçre Medeni Kanun'u örnek alınarak hazırlanan ve 1926'da uygulanmaya başlanan Türk Medeni Kanunu, yeniden düzenlenerek 4721 sayılı kanun olarak 01 Ocak 2002'de yürürlüğe girmiştir. Günümüz Türk miras hukuku bu kanunda düzenlenmiş ve burada mirasçılar ve mirasın taksimine etki eden ölüme bağlı tasarruflar ele alınarak mirasın nasıl paylaşılacağı ortaya konulmuştur. İslam miras hukukunu günümüz Türk miras hukuku ile mukayeseli olarak ele alan birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak özellikle her iki sistemde kadınların miras paylarını karşılaştırmalı olarak konu edinen bir çalışmanın olmaması bizi bu konuyu incelemeye sevk etmiştir. Çalışmada her iki sistemin kendine has genel ilkelerinden, iki sistem arasındaki mirasçılık sistemlerindeki farklılıklardan ve genel olarak tüm varislerin hak ettikleri paylardan bahsedilmeyecektir. Bu çalışmada sadece her iki sistemde kadınların miras payları karşılaştırmalı olarak ele alıp incelenecektir. Çalışmada karşılaştırmalar İslam miras hukuku açısından üzerinde icma edilmiş görüşler merkeze alınarak, günümüz Türk hukukunda ise yeni TMK ve bu konudaki literatür dikkate alınarak yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Türk Medeni Hukuku, Miras, Kadın, Pay.

Giriş

İnsan ile eşya arasındaki ilişki ve malı elde etme yolları hukuk sistemlerinin temel konularındandır. Birçok hukuk sisteminde olduğu gibi İslam hukukunda da miras, mal kazanma yollarından biridir. Günümüz Türk hukuk sisteminde ise mülkiyet ve miras Anayasada birlikte düzenlendiği gibi¹ Türk Medeni Kanunu'nda da mirasın mal kazanma yollarından biri olduğu kabul edilmiştir.²

Literatürdeki adı ferâiz ilmi olan İslâm miras hukukuna dair hükümlerin çoğu Kur'an'da ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.³ Hz. Peygamber'in konuyla ilgili açıklama ve uygulamaları ve bu hükümlerin öğrenilmesini teşvikleri sebebiyle⁴ ferâiz, sahabe döneminden itibaren müstakil bir ilim dalı olarak gelişmeye başlamıştır.⁵

İslam miras hukuku bir taraftan genel fıkıh eserlerinin "kitâbü'l- ferâiz" adı verilen bölümlerinde işlenirken⁶ bir taraftan da bu alanda ilk dönemden itibaren müstakil eserler yazılmıştır. Çağımızda ise İslâm miras hukuku konularını modern hukuk ilminin sistem ve metoduyla, pratik ve anlaşılır tarzda ve modern hukukla karşılaştırmalı olarak ele alan eserler yazılmıştır.⁷ İslam miras hukuku ile günümüz Türk miras hukukunu değişik açılardan

¹ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 2709 (18 Ekim 1982), md. 35.

² Türk Medeni Kanunu (TMK), 4721 (22 Kasım 2001), md. 599, md. 640.

³ Kur'an'da mirasla ilgili hükümler Nisâ suresinde 11,12 ve 176. ayetlerde detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Nisâ suresinin 7. ayetinde ise kadın olsun erkek olsun, az veya çok miras hakları bulunduğunu bildirmektedir. Nisâ süresi 8, 32 ve 33. Ayetlerdeki hükümler ise ya nesh edilmiştir ya da 11-12 ve 176 ayetlerin hükümleri ile tahsis edilmiştir.

⁴ İslam miras hukukunun öğrenilmesini teşvik ettiğine dair Hz. Peygamberden birçok hadis rivayet edilmiştir. Bunlardan biri şu şekilde; "Feraizi öğrenin ve insanlara öğretin. Çünkü o ilmin yarısıdır." Muhammed b. Yezîd İbn Mâce, *Sünenü İbn Mâce*, nşr. Şuayb el-Arnâvud (Darü'r Risale el Alemiyye, 2009), "Ferâiz", 1 (No 2719). Benzer hadisler için bk; Abdullah b. Abdurrahman Dârimî, *Sünenü'd-Dârimî*, nşr. Hüseyin Selim (Suudi Arabistan: Darü'l Muğni, 2000), "Ferâiz", 1 (No 2892-93), "el-İkta bi'l Ulema", 24 (228). Bu hadislerin bir kısmı rivayet tekniği bakımından zayıf hadis grubunda yer almakla birlikte sonraki dönemde oluşan fıkıh literatüründe ittifakla kabul görmüş, feraiz ilim dalının önemi ve feraiz teriminin benimsenmesi bu rivayetlere dayandırılmıştır. Ali Bardakoğlu, "Ferâiz", *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 12/362.

⁵ Bardakoğlu, "Ferâiz", 12/362.

⁶ Klasik fıkıh eserlerinde bunun örnekleri çok olmakla birlikte biz erken dönem eserlerinden bir iki örnekle yetineceğiz. Örneğin bk; Ahmed b. Alî Râzî Cessâs, *İhtisarü İhtilâfî'l-fukaha li't-Tahavi*, ed. Abdullah Nezir Ahmed (Beirut: Dârü'l-Beşairi'l-İslâmiyye, 1995), 4/2130-2149; Ahmed bin Muhammed Kudûrî, *Muhtasarü Kudûrî*, ed. Kâmil Muhammed Muhammed Uveyza (Beirut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997), 245-249.

⁷ Bu eserlerden bazıları şunlardır; Muhammed Ebû Zehra'nın *Ahkâmü't-terikât ve'l-mevâriş* (Kahire, ts.), M. Abdürrahîm el-Kişkî'nin *el-Mîrâsü'l-mukâren* (Bağdat: Dârü'n-Nezîr, 1969); Muhammed Mustafa Şelebî'nin *Ahkâmü'l-mevâriş* (Beirut 1978), Hasan Hâlid - Adnân Necâ'nın *el-Mevâriş fi's-Şer'i'ati'l-İslâmiyye* (Beirut 1987), Yasin Ahmed İbrahim Derâdeke'nin *el-Mîrâs fi's-Şer'i'ati'l-İslâmiyye* (Beirut: Müessesetü'r-Risâle, 1983), Muhammed Ali es-Sâbûnî'nin *el-Mevâriş fi's-Şer'i'ati'l-İslâmiyye fi Dav'i'l-Kitâbi ve's-Sünne* (Mekke-i Mükerrreme: Dârü'l-Hadîs, ts.), Ebû'l-Yakzân Atıyye el-Cübbûrî'nin *Hükümü'l-Mîrâs fi's-Şer'i'ati'l-İslâmiyye* (Bağdat: Dârü'n-Nezîr, 1969), Muhammed el-'İyd el-Hatarâvî'nin *er-Râid fi 'İlmi'l-Ferâiz* (Medîne-i Münevvere: Mektebetü Dârî't-Türâs, ts.), Haseneyn Muhammed Mahlûf'un *el-Mevâriş fi's-Şer'i'ati'l-İslâmiyye* (Mısır: Dârü'l-Kitâbi'l-'Arabî, 1954); Mustafa Müslim'in *Mebâhis fi 'İlmi'l-Mevâriş* (Cidde: Dârü'l-Menâra, 2004); Muhammed b. Sâlih elUseymin'in *Telhîsu Fikhi'l-Ferâiz* (Riyad: Medâru'l-Vatan, 2002), Muhammed eş-Şehhât el-Cündî'nin *el-Mîrâs fi's-Şer'i'ati'l-İslâmiyye* (Kahire: Dârü'l-Fikri'l-'Arabî, ts.); Berrâc Cum'a Muhammed Muhammed'in

mukayesesini yapan birçok kitap,⁸ tez⁹ ve makale¹⁰ mevcuttur.¹¹ Ancak bu çalışmalar arasında her iki sistemde kadınların miras paylarını karşılaştırmalı olarak konu edinen bir çalışmanın olmaması bizi bu konuyu çalışmaya sevk etmiştir.¹²

Türk Medeni Kanunu (TMK), İsviçre Medeni Kanun'u örnek alınarak hazırlanmış ve 1926'da 723 sayı ile, yeniden düzenlenen haliyle 4721 sayı ile 01 Ocak 2002'de yürürlüğe girmiştir. Miras hukuku burada üçüncü kitapta, iki kısım halinde 495 ile 682. maddeler arasında düzenlemiştir.¹³

Hukuk tarihi araştırmaları ve günümüz hukuk sistemleri göz önüne alındığında miras hukuk sistemlerinde farklı yaklaşımlar olduğu görülmektedir. Bu farklılıklardan biri de murisin, öldükten sonra malı üzerindeki tasarruf yetkisi noktasındadır. Buna göre terekenin taksiminde murisin rolünün olup olmaması açısından üç ayrı hukuk sistemi bulunmaktadır.

Bunlardan ilki aileyi koruyan eğilim olup bu sistemde murisin, mirasçılar aleyhine tasarrufla bulunması söz konusu değildir ve terekenin yakın aile bireylerinden oluşan mirasçılara kalması bir zarurettir. İkincisi ferdiyetçi eğilimdir. Bu sisteme göre muris, malları üzerinde serbestçe ve sınırsızca tasarruf edebilir. Bu sistemde kişi ölümünden sonrası için mallarının, aile içindeki ve

---

Ahkâmü'l-Mevâris fi's-Şer'ati'l-İslâmiyye, Ali Himmet Berki'nin *İslam Hukukunda Feraiz ve İntikal* (Ankara: Emel Matbaacılık, 1986).

⁸ Ömer Nasuhi Bilmen'nin *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahatı Fıkhiyye Kamusu* (İstanbul: Bilmen Basımevi, 1969), 5/207-407; Hamza Aktan'ın *Mukayeseli İslâm Miras Hukuku* (İstanbul 1991); Hayreddin Karaman'ın, *Mukayeseli İslâm Hukuku* (İstanbul: İz Yayıncılık, 1999), 1/497-500; Recep Çiğdem'in *Mukayeseli Medeni Hukuk: İslam-Türk Kişi, Aile ve Miras Hukuku* (Şanlıurfa: Şanlıurfa İlahiyat Vakfı Yayınları, 2020), 245-355; Selahaddin Okuroğlu'nun *Eski ve Yeni Miras Hükümlerine Nazaran İzahlı ve Tatbikatlı Miras Taksim Anahtarı* (Ankara: Yeni Cezaevi Matbaası, 1949).

⁹ Ahmet Yılmaz, *İslam Hukukunda ve Mukayeseli Hukukta Muvâlat Akdi* (Harran Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1995); M. Hanifi Tuncer, *İslam Hukuku ve Türk Medeni Kanunu'nda Miras Taksimi* (Erciyes Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, 1996); M. Harun Kıyık, *İslâm Miras Hukuku'nda Kırk Hâl ve İslâm Miras Hukuku ile Medeni Kanun'da Miras'ın Mukayesesi*. (Yüzyüncü Yıl Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2006).

¹⁰ Şakir Berki, "Eski Ve Yeni Hukukumuzda Miras Sistemleri Arasındaki Farklar", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 29/3 (Mayıs 1973), 133-158; Şakir Berki, "Eski Ve Yeni Medeni Hukukumuzda Miras Sistemleri", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 37/1 (Mayıs 1980), 223-237; Abdurrahman Yazıcı, "İslam Miras Hukuku İle Türk Medeni Kanunu Miras Sisteminin Mukayesesi", Ekev Akademi Dergisi, 17/55 (Bahar 2013), 167-180; Alpaslan Alkış, "İslam Miras Hukuku İle Türk Medeni Kanun Miras Sisteminin Varisler Yönüyle Karşılaştırılması", Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD) 19/1 (26 Haziran 2019), 60-79; Nusret Dede, "Miras Hukukunda Cari İlkeler Bağlamında Türk Mer'i Hukuku ve İslam Hukuku", Dergiabant 9/1 (Mayıs 2021), 482-500; Ali Aslan Topçuoğlu, "İslâm Hukuku ve Türk Medenî Kanunu Bağlamında Gâibin / Mefkûdun Hükmen Ölü Sayılması Sonucunda Mallarının Hukukî Durumu", EKEV Akademi Dergisi, 8/19 (2004), 157-176; Hilal Özay, "Terikenin Mahiyeti Ve Kapsamının İslâm Miras Hukuku İle Türk Miras Hukukunda Mukayesesi" *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 9/1 (Ocak 2022), 286-303; Hilal Özay, "Mürisin Borçları Konusunda İslâm Miras Hukuku İle Türk Miras Hukukunun Karşılaştırması", *İlahiyat Alanında Akademik Araştırma ve Derlemeler* (Ankara: Platanus Yayın Grubu, 2023), 5-43.

¹¹ Cumhuriyet döneminde İslam miras hukuku alanında yazılan müstakil eser, makale ve tezler alanında yapılan bir katalog çalışması için bk; Abdurrahman Yazıcı, "Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde İslâm Miras Hukuku Çalışmaları", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 22 (2013), 309-328.

¹² Yozgat Bozok Üniversitesi'nde M. Salih Ergin tarafından "İslam ve Türk Hukuku Bağlamında Kadının Mirasçılığı" başlıklı Yüksek Lisans çalışması devam etmektedir.

¹³ TMK, md. 495-682.

dışındaki kişilerden kimlere hangi oranlarda geçeceğini istediği gibi belirleyebilir. Sosyalist olarak isimlendirilen üçüncü eğilimde ise şahsî mülkiyetin reddinin sonucu olarak miras yok sayılmakta veya mirasçılık sınırlandırılmaktadır.¹⁴

İslam miras hukuku ile günümüz Türk miras hukukunun mezkûr sistemlerden bağımsız, kendine has yapılarının olduğu görülmektedir.¹⁵ Şöyle ki İslam miras hukuku, terekenin üçte iki oranında mirasçılara bırakılmasını zorunlu kılarak aileyi koruyan sisteme yaklaşırken miras bırakana malında en fazla üçte bir oranında tasarruf hakkı tanıyarak bir noktaya kadar da ferdiyetçi görüşü benimsemiştir. Türk miras hukuk sisteminde belli mirasçılar için saklı pay ilkesi ile aileyi koruyan hükümlerin yanında ferdin tasarruf haklarını tanıyan hükümler de yer almaktadır. Orta bir yol takip etmeleri, İslam miras hukukuyla Türk miras hukuku arasında şekli bir benzerlik meydana getiriyorsa da bazı temel prensiplerde birbirlerinden ayrılmaktadırlar.¹⁶ Ayrıldıkları noktalardan biri de kimlerin hangi durumda ve hangi oranda mirastan pay alacaklarıdır. Bu çalışmada her iki hukuk sisteminde kadınların hangi durumda mirastan ne kadar pay alabileceklerinin ortaya konması ve mukayesesi hedeflenmektedir.

Diğer taraftan terekenin taksiminde kabul edilen şekiller açısından üç farklı sistem vardır. Bunlar; sınıf sistemi, zümre sistemi ve fert sistemidir. Türk hukukunda zümre sistemi benimsenirken İslam hukukunda ise birçok kişinin hisselerinin tek tek belirlenmesi açısından fert sistemi, asabe ve zevi'l-erhâm gruplarında ise zümre ve sınıf sistemine benzer fakat tamamen de öyle olmayan kendine has bir sistem benimsenmiştir.¹⁷

Çalışmada her iki sistemin kendine has genel ilkelerinden, iki sistem arasındaki mirasçılık sistemlerindeki farklılıklardan ve genel olarak tüm varislerin hak ettikleri paylardan bahsedilmeyecektir. Zira bunların her biri ayrı bir çalışma konusudur.¹⁸ Bunlardan sadece her iki sistemde de kadınların miras payları karşılaştırmalı olarak ele alınıp incelenecektir.

Çalışmada iki hukuk sistemi arasındaki konuyla ilgili karşılaştırmalar, İslam miras hukuku açısından üzerinde ittifak edilmiş görüşler merkeze alınarak, gerektiğinde farklı içtihatlarla da değinilerek, günümüz Türk hukuku açısından ise yeni TMK ve bu konudaki literatür dikkate

¹⁴ Hamza Aktan, *Mukayeseli İslam Miras Hukuku* (İstanbul: İşaret Yayınları, 1991), 17-19.

¹⁵ Hilal Özay, "İslam Miras Hukukunun Özellikleri", *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi* 3/2 (Aralık 2018), 203-224.

¹⁶ Aktan, *Mukayeseli İslam Miras Hukuku*, 20-21; İslam miras hukukuyla Türk miras hukukunun birbirlerinden ayrıldıkları bu temel prensiplerin bir özeti için bk; aynı eser, 21-26; Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku* (İstanbul: Nesil yayınları, 1996), 1/499-500; Recep Çiğdem, *Mukayeseli Medeni Hukuk* (Şanlıurfa: Şanlıurfa İlahiyat Vakfı Yayınları, 2020), 253-261.

¹⁷ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1/412-13; Mardini Zade Ebul'ula, *Hukuku Medeniye Dersleri* (İstanbul: Güneş Matbaası, 1932), 5/12-13; Necip Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1987), 57-58.

¹⁸ Bu iki sistem arasındaki karşılaştırmalı çalışma örnekleri için bk; Abdurrahman Yazıcı, "İslam Miras Hukuku ile Türk Medeni Kanunu Miras Sisteminin Mukayesesi", *Ekev Akademi Dergisi* 17/55 (Bahar 2013), 167-180; Nusret Dede, "Miras Hukukunda Cari İlkeler Bağlamında Türk Mer'i Hukuku ve İslam Hukuku", *Dergiabant* 9/1 (Mayıs 2021), 482-500; Alpaslan Alkış, "İslam Miras Hukuku ile Türk Medeni Kanun Miras Sisteminin Varisler Yönüyle Karşılaştırılması", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/1 (26 Haziran 2019), 60-79.

1- Anne, ölenin çocukları veya oğlunun... çocukları yahut ölenin birden fazla kardeşiyle birlikte bulunduğu terekenin 1/6'sını alır.²⁴

2- Anne, ölenin babası ve eşi (karı veya koca) ile mirasçı olduğunda eşten artanın 1/3'nü alır. Bu durumda baba, asabe olarak geriye kalanı alır.²⁵

3- Bu iki grup mirasçı bulunmadığında anne bütün terekenin 1/3'ünü alır.²⁶

1.3. Kız Çocuk

Kızın mirasta üç hali vardır.

1- Ölenin erkek çocuğu olmayıp sadece bir kızı varsa kız terekenin 1/2'sini alır.

2- Aynı durumda iki veya daha fazla kızı varsa, terekenin 2/3'ünü eşit olarak paylaşırlar.²⁷

3- Ölenin erkek çocuğu varsa kız, - terekeyi birlikte ikili birli paylaşacakları anlamında- asabe bigayrihi olur. Bu durumda ashâbü'l-ferâizden artanı erkek iki, kız bir hisse alarak paylaşırlar.²⁸

Kız çocuğu hiçbir zaman mirastan düşmez.²⁹

1.4. Oğlun Kız Çocuğu

Ölenin kızı bulunmadığı takdirde oğlunun kızı, ölenin kızı yerine geçer ve bunun altı hali vardır. Ölenin kızının... kızı veya oğlunun kızının kızı ise zevi'l- erhâm içinde yer alır.³⁰

1- Ölenin çocukları bulunmaz da, oğlunun bir tane kızı olursa oğlun kızı terekenin 1/2'sini alır.

2- Ölenin çocukları olmaz da oğul kızı birden fazla ise 2/3'ü aralarında eşit paylaşırlar.

3- Ölenin oğlunun kızı, ölenin bir kızı ile birlikte bulunursa 1/6 alır.

4- Aynı durumda ölenin birden fazla kızı varsa oğlunun kızı mirasçı olamaz.

²⁴ en- Nisâ, 4/11; Burada annenin 1/6 alması için kardeş sayısı İbn Abbas'a göre en az üç, cumhura göre ise iki olması gerekir. Ebü'l-Velid Muhammed b. Ahmed İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid* (Kahire: Daru'l-Hadis, 2004), 4/127-128; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fikhiyye Kamusu*, 5/249; Aktan, *Mukayeseli İslam Miras Hukuku*, 102.

²⁵ en- Nisâ, 4/11; Bu, Hz. Ömer'in uygulaması ve cumhurun görüşüdür. İbn Abbas, İbn Sîrîn, Kadı Şurayh ve Davud ez-Zahiri'ye göre anne bu durumda mirasın tamamının 1/3'nü alır. İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 4/128; Ayrıca burada anne, dede ile birlikte olsaydı Ebu Yusuf'a göre yine eşten artanın 1/3'nü, cumhura göre ise mirasın tamamının 1/3'nü alır. Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fikhiyye Kamusu*, 5/251; Aktan, *Mukayeseli İslam Miras Hukuku*, 103; Çiğdem, *Mukayeseli Medeni Hukuk*, 279.

²⁶ en- Nisâ, 4/11.

²⁷ Bu, cumhurun görüşüdür. Delilleri Sa'd b. Rabî'nin iki kızı hakkındaki uygulamadır. İbn Mâce, *Sünenü İbn Mâce*, "Ferâiz", 2; İbn Abbas'ın kızlar iki kişi olursa 1/2 alırlar dediği rivayet edilmiştir. İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 4/125; Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 5/87; Zeyleî, *Tebyinü'l-hakayık*, 6/233-34; Aktan, *Mukayeseli İslam Miras Hukuku*, 109; Çiğdem, *Mukayeseli Medeni Hukuk*, 274.

²⁸ en- Nisâ, 4/11.

²⁹ Serahsî, *el-Mebsût*, 29/139; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fikhiyye Kamusu*, 5/255; Zuhaylî, *Fikhü'l-İslâmî*, 10/371; Aktan, *Mukayeseli İslam Miras Hukuku*, 108; Çiğdem, *Mukayeseli Medeni Hukuk*, 274.

³⁰ Aktan, *Mukayeseli İslam Miras Hukuku*, 114; Çiğdem, *Mukayeseli Medeni Hukuk*, 275.

5- Ölenin oğlu olmayıp da oğlun kızı aynı derecede veya daha aşağı derecedeki oğlunun oğlu ile beraber bulduklarında, müşterek asabe olurlar ve ashabü'l-ferâizden arta kalanı ikili-birli paylaşırlar.

6- Oğul kızı, ölenin oğlu ile veya derece bakımından ölene daha yakın erkek evlat ile olursa mirasçı olamaz.³¹

1.5. Ana-Baba Bir/Öz Kız Kardeş

Ana-baba bir kız kardeşin beş hali vardır.

1- Ana-baba bir kız kardeş bir tane ise terekenin 1/2'sini alır.

2- Ana-baba bir kız kardeş iki veya daha fazla ise 2/3'ünü eşit paylaşırlar.

3- Ana-baba bir kız kardeş, ana-baba bir erkek kardeşi ile bulunurlarsa asabe bigayrihi olarak hisse sahiplerinden kalanı ikili-birli paylaşırlar.

4- Ana-baba bir kız kardeş, ölenin kızı veya oğlunun... kızı ile birlikte bulunursa asabe maa gayrihi olup ashabü'l-ferâizden kalanı alır.³²

5- Ana-baba bir kız kardeş, ölenin oğlu, oğlunun... oğlu, babası veya dedesi (babasının babası veya babasının ila nihaye babası) ile bulunurlarsa, mirasçı olamazlar.³³ Çünkü bunlar daha yakın asabe olduklarından erkek kardeşi düşürdükleri gibi kız kardeşi de düşürmektedirler.³⁴

1.6. Baba Bir Kız Kardeş

Ana-baba bir kız kardeş bulunmazsa baba bir kız kardeş onun yerini alır ve bunun yedi hali vardır.³⁵

1- Baba bir kız kardeş bir tane ise terekenin 1/2'sini alır.

2- Baba bir kız kardeş, birden fazla ise 2/3'ü eşit olarak paylaşırlar.

3- Baba bir kız kardeş, bir tane ana-baba bir kız kardeş ile bulunursa 1/6 alır.

4- Ana-baba bir kız kardeş birden fazla ise baba bir kız kardeş mirasçı olamaz.

³¹ Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 5/88; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 5/256-58; Zuhaylî, *Fikhü'l-İslâmî*, 10/371-72; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1/449.

³² İbn Abbas ve Davud ez-Zahiri bu durumda kız kardeşin asabe olamayacağını savunur. İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 4/129.

³³ en- Nisâ 4/176; ana-baba bir kız kardeşin dede ile miras alamaması Ebu Hanife'ye göredir. İmameyn ve diğer mezhep imamlarına göre bu durumda dede kız kardeşi mirastan düşürmez. İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 4/130; Zuhaylî, *Fikhü'l-İslâmî*, 10/376; Çiğdem, *Mukayeseli Medeni Hukuk*, 277.

³⁴ Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 5/90-91; Zeyleî, *Tebyinü'l-hakayık*, 6/236; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*, 5/263-65; Zuhaylî, *Fikhü'l-İslâmî*, 10/375-77; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1/451-53; Aktan, *Mukayeseli İslam Miras Hukuku*, 128.

³⁵ Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 5/91.

5- Baba bir kız kardeş, baba bir erkek kardeşle birlikte bulunursa asabe bigayrihi olurlar, kalanı ikili-birli paylaşırlar.

6- Baba bir kız kardeş, ölenin kızı veya oğlunun... kızı ile bulunursa asabe maa gayrihi olup kalanı alır.

7- Ölenin oğlu, oğlunun oğlu..., babası, dedesi (babasının babası veya babasının ila nihaye babası), öz erkek kardeşleri veya asabe olan öz kız kardeşleriyle beraber bulunursa baba bir kız kardeş mirasçı olamaz.³⁶

1.7. Ana Bir Kız Kardeş

Ana bir kardeşler erkek veya kız olsun üç halleri vardır.

1- Ana bir kız kardeş, ölenin çocukları, oğlunun... çocukları, babası veya sahih dedeleri olmayıp bir tane ise 1/6 alır.

2- Ana bir kız kardeş birden fazla ise terekenin 1/3'nü erkek-kadın ayırımı olmaksızın eşit olarak paylaşırlar.

3- Ana bir kız kardeş, ölenin çocukları, oğlunun... çocukları, babası veya sahih dedeleri ile bulunursa mirasçı olamaz.³⁷

1.8. Nine

Buradaki nine, araya fâsit dede girmeyen anne veya baba cihetinden büyük annedir ve bunun iki hali vardır. Babanın annesi veya onun annesi, annenin annesi veya onun annesi gibi ki bunlara sahih nine denir. Araya fâsit dede girmesi hâlinde, ondan sonraki nineye fâsit nine denir. Ölenin annesinin babasının annesi fâsit ninedir. Fasit nineler zevi'l-erhâm içinde yer alırlar.³⁸

1- Mirasçı oldukları durumlarda 1/6 alırlar. Aynı derecede birden fazla iseler bu 1/6'yı eşit olarak paylaşırlar.³⁹

³⁶ en-Nisâ 4/176; baba bir kız kardeşin dede ile miras alamaması Ebu Hanife'ye göredir. İmameyn ve diğer mezhep imamlarına göre bu durumda dede kız kardeşi mirastan düşürmez. İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 4/131-32; Çiğdem, *Mukayeseli Medeni Hukuk*, 278; baba bir kız kardeşin halleri ile ilgili ayrıca bk; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fikhiyye Kamusu*, 5/265-67; Zuhaylî, *Fikhü'l-İslâmî*, 10/377-79; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1/453.

³⁷ en-Nisâ 4/12; Serahsî, *el-Mebsût*, 29/154; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 4/128-29; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fikhiyye Kamusu*, 5/247-48; Zuhaylî, *Fikhü'l-İslâmî*, 10/367-68; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1/446; Aktan, *Mukayeseli İslam Miras Hukuku*, 144; Çiğdem, *Mukayeseli Medeni Hukuk*, 274.

³⁸ Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 5/90; Zeyleî, *Tebyinü'l-hakayik*, 6/231; İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr*, 6/772; Zuhaylî, *Fikhü'l-İslâmî*, 10/380-81; Aktan, *Mukayeseli İslam Miras Hukuku*, 159.

³⁹ İbn Abbas'a göre anne yoksa annenin annesi, anne gibidir. Bu durumda annenin ilk iki halinde olduğu gibi ölenin çocukları veya birden fazla kardeşleri ile olursa 1/6, bunlar yoksa 1/3 alır. bk; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 4/134; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fikhiyye Kamusu*, 5/252.

2- Nine, ana ile beraber bulunursa veya baba ve dededen nineler baba veya dede ile birlikte bulunurlarsa mirasçı olamazlar. Yakın derecedeki nine uzak olanı mirastan düşürür.⁴⁰

Buraya kadar bahsi geçen kadınlar ashâbü'l-ferâizden olup payları Kitap, sünnet ve fakihler tarafından -yine naslardan hareketle- belirlendiği kabul edilir.⁴¹ Ashâbü'l-ferâizden artan paylar, asabe olmayınca red yoluyla geriye rahim yoluyla akraba olan ashâbü'l-ferâize payları oranında tekrar paylaştırılacağı için böyle bir durumda bu paylar o oranda artar.⁴² Buradan şu sonuca varabiliriz; böyle bir durumda eş hariç burada bahsi geçen kadınlar tek mirasçı olmaları halinde önce farz hisselerini/yasal paylarını sonra da red yoluyla mirasın tamamını alabilirler.

1.9. Zevî'l-Erhâm Kapsamına Giren Kadınlar⁴³

Bunlar dört sınıfta/grupta toplanmaktadır.

1- Ölen ile arasına kadın girmiş ve onun fûrûu olan kadınlar; ölenin kızının kızları ve kız torunları ile ölenin oğlunun kızının kızları ve kız torunları.⁴⁴

2- Ölen ile arasına erkek girmiş ve onun usûlü olan kadınlar; fasit nine (ölenin anasının babasının anası, babasının anne tarafından olan dedesinin anası gibi.)⁴⁵

3- Ölenin kız veya erkek kardeşinin kızları ve kız torunları.⁴⁶

4- Ölenin dede ve ninelerine nispet edilen kadınlar; teyze, hala, bunların kızları ile dayı ve amca kızları.⁴⁷

Hanefî, Hanbelî ve Caferî'lere göre, sıraları gelirse zevî'l-erhâm mirasçı olur.⁴⁸ İmam Şâfiî ve İmam Mâlik'e göre zevî'l-erhâm mirasçı olamaz. Bunlara göre ashâbü'l-ferâizden ve asabe grubundan mirasçısı bulunmayan kişinin terekese devlete kalır.⁴⁹ Fakat Malikîlerde ikinci asırdan, Şafîîlerde ise dördüncü asırdan sonra sahih olan görüşe göre bunların mirasçı olacağı kabul

⁴⁰ Serahsî, *el-Mebsût*, 29/165-71; Şîrâzî, *el-Mühezzeb fi fihî'l-İmam eş-Şafîi*, 2/410; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1/459; Babanın, anasını mirastan düşüreceği, Ebu Hanife, İmam Malik, Şafîî ve Davud ez-Zahiri'nin görüşüdür. İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, 4/135; Aktan, *Mukayeseli İslam Miras Hukuku*, 160; Çiğdem, *Mukayeseli Medeni Hukuk*, 279-280.

⁴¹ Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 5/86; Halebî, *Mülteka'l-Ebhur*, 499; Abdullah b. Muhammed Damat Efendi, *Mecme'u'l-Enhur* (Türkiye: Matbaatü'l Amire, 1328), 2/749-52; Ebû İshak İbrâhim b. Ali Şîrâzî, *et-Tenbih* (Beyrut: Alemü'l- Kütüp, 1983), 152-153.

⁴² Serahsî, *el-Mebsût*, 29/192; Zuhaylî, *Fihü'l-İslâmî*, 10/407-11; Abdülhamid, *Ahkamü'l-mevâris*, 172-173.

⁴³ Serahsî bunları yedi sınıf olarak tasnif etmektedir. Serahsî, *el-Mebsût*, 30/6; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr*, 6/791-97; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istılahat-ı Fikhiyye Kamusu*, 5/282; Zuhaylî, *Fihü'l-İslâmî*, 10/427-28; Aktan, *Mukayeseli İslam Miras Hukuku*, 222.

⁴⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, 30/13-18.

⁴⁵ Serahsî, *el-Mebsût*, 30/24-27.

⁴⁶ Serahsî, *el-Mebsût*, 30/13-18.

⁴⁷ Serahsî, *el-Mebsût*, 30/18-24.

⁴⁸ Damat Efendi, *Mecme'u'l-Enhur*, 2/765; Zuhaylî, *Fihü'l-İslâmî*, 10/425; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1/475. Bunlar delil olarak el-Enfâl 8/75 ve en- Nisâ 4/6. ayetleri kabul ederler.

⁴⁹ Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 5/105; Ebû Abdullah Muhammed b. İdris b. Abbas Şafîi, *el-Üm* (Beyrut: Daru'l Fikir, 1983), 4/80, 84.

edilmiştir.⁵⁰ Sonuç olarak müteahhirun dönemde bütün mezhepler zevi'l-erhâmın mirasçı olacağını kabul etmekle birlikte hangi usule göre olacakları noktasında ihtilaf etmişlerdir.

Zevi'l-erhâmın mirasçı olmasında üç sistem vardır.

1-Yakınlık/akrabalık sistemi: Hanefilerin benimsediği bu sistemde doğrudan zevi'l-erhâmın murise yakınlığı dikkate alınır ve zevi'l-erhâm yukarıda verdiğimiz dört sınıfa ayrılmıştır.

2-Vasıta/tenzil sistemi: Hanefiler hariç diğer üç mezhebin görüşüdür. Bunlara göre, zevi'l-erhâmı ölüye bağlayan asabe veya ashâbü'l-ferâiz dikkate alınır. Bunlar hayatta olsalardı ne alacaklarsa zevi'l-erhâma bu hisseler verilir.

3-Tesviye/eşitlik sistemi: Bu görüşe göre yakınlık, uzaklık, kadın, erkek fark etmeden zevi'l-erhâm eşit miras alır.⁵¹

Zevi'l-erhâmın mirasçılığında riayet edilen kurallar şunlardır:

1- Karı-koca hariç ashâbü'l-ferâiz ve asabeden hiçbir mirasçı olmamalıdır. Karı-koca rahim yoluyla/kan akrabası olmadığı için zevi'l-erhâmın mirasçılığına engel olmaz. 2- Zevi'l-erhâm tek ise terekenin tamamını alır, karı veya koca varsa, bunlardan kalanı alır. 3- Birden fazla olup sınıfları da farklı ise yukarıdaki sıraya göre yakın olan uzak olanı mirastan düşürür. 4- Aynı sınıftan birden fazla iseler ölene yakın olan uzak olanları düşürür. 5- Dördüncü sınıfta, hısımlığı kuvvetli olan zayıf olanı düşürür. Örneğin, ana baba bir hala, ana bir amcaı düşürür. İlk iki kuralda ittifak vardır, diğer kurallar Hanefilerin benimsediği sistemde geçerlidir.⁵²

2. Günümüz Türk Miras Hukukunda Kadınların Payları

2.1. Eş/Kadın

Türk Medeni Kanunu'nda sağ kalan eşin mirasçılığı düzenlenmiş olup bunun karı veya koca olmasına değinilmemiştir.⁵³ Çalışmamızda eş ile kocası ölen kadın kastedilmektedir. Eş, zümre mirasçısı değildir. O her üç zümre ile birlikte mirasçı olur fakat miras payları farklıdır.⁵⁴ Onun her halükârda muhfuz hissesi/ saklı payı⁵⁵ vardır ve hiç kimse onu mirastan düşüremez.⁵⁶

⁵⁰ Hatîb Muhammed b. Ahmed Şirbînî, *Muğni'l-muhtac*, ed. Ali Muhammed Muavviz (Beyrut: Daru'l-Kitabi'l-İlmiyye, 1994), 4/12-13; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1/476; Aktan, *Mukayeseli İslam Miras Hukuku*, 219-224; Çiğdem, *Mukayeseli Medeni Hukuk*, 287-288.

⁵¹ Serahsî, *el-Mebsût*, 30/2-6; Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fikhiyye Kamusu*, 5/282-83; Zuhaylî, *Fikhü'l-İslâmî*, 10/430-32; Aktan, *Mukayeseli İslam Miras Hukuku*, 222-224; Çiğdem, *Mukayeseli Medeni Hukuk*, 288-290.

⁵² Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1/477-78; Aktan, *Mukayeseli İslam Miras Hukuku*, 221; Çiğdem, *Mukayeseli Medeni Hukuk*, 289.

⁵³ TMK, md. 499.

⁵⁴ Mustafa Dural - Turgut Öz, *Türk Özel Hukuku IV (Miras Hukuku)* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2015), 37.

⁵⁵ Muhfuz hisse/ saklı pay; hukukun/kanunun belli mirasçılar için belirlemiş olduğu sabit pay olup murisin onun üzerinde herhangi bir tasarruf yetkisi yoktur. Türk Hukuku Lügati, "Mahfuz hisse" (Ankara: Başbakanlık Basımevi, 1991), 214.

⁵⁶ Şakir Berki, *Miras Hukuku* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1975), 24-26.

1- Eş, birinci zümre ile mirasçı olursa payı 1/4'tür.⁵⁷

2- Eş, ikinci zümre ile mirasçı olursa payı 1/2'dir.⁵⁸

3- Eş, üçüncü zümre başları ve onların çocukları ile mirasçı olursa payı 3/4'tür.⁵⁹

Eş üçüncü zümrede zümre başı olan büyük ana ve büyük babalar ve onların çocukları olan amca, hala, dayı ve teyze ile birlikte bulunursa 3/4 kuralı geçerlidir. Bu zümrede bunlardan hiçbiri bulunmayıp da bunların altsoyu ile birlikte bulunduğu sadece eş mirasçı olur ve bu durumda eş, diğerlerinin mirasçılığını engeller.⁶⁰

4- TMK'daki "Bunlar da yoksa mirasın tamamı eşe kalır."⁶¹ hükmünce bir ve ikinci zümrelerde hiçbir mirasçı, üçüncü zümrede de kök başları ve onların çocukları yoksa (buradaki ilk üç halin olmaması) bu durumda eş tek başına mirasçı olur ve mirasın tamamını alır.⁶²

Eşin bu ilk dört hali, murisin ölüme bağlı tasarrufla herhangi bir eylemde bulunmaması tasavvur edildiğinde geçerlidir.

5- Eşin saklı paylı halidir. İlk dört halin saklı pay olup olmamasına göre şekillenmesidir. Eşin saklı pay durumu TMK m. 506/4'de düzenlenmiştir. Buna göre sağ kalan eş, birinci zümre ile birlikte mirasçı olursa yasal hissesi olan 1/4'ün, ikinci zümre ile birlikte mirasçı olursa yasal hissesi olan 1/2'nin tamamını alır.

"Diğer hallerde yasal miras payının dörtte üçü"⁶³ derken burada üçüncü zümredeki iki farklı durumu ifade etmektedir.⁶⁴ Buna göre üçüncü zümrede kök başları ve onların çocukları ile birlikte mirasçı olursa yasal hissesi olan 3/4'ün 3/4'ü saklı paydır. Bu durumda eş, $3/4 \times 3/4 =$ terekenin 9/16'sını alır.

Diğer durum ise eş ile birlikte üçüncü zümrede kök başları ve onların çocuklarının olmayıp daha altsoyun olması hali veya bunların da olmayıp eşin tek başına olması halidir ki bu durumlarda eş tek başına mirasçı olacağı için saklı pay, mirasın tamamının 3/4'ü olacaktır.

Günümüz Türk medeni hukukuna göre birden fazla eş ile evlenmek mümkün değildir.⁶⁵ Ancak iki istisnai durumda muris, geride birden fazla eş bırakmış olabilir. Birincisi 1926'dan önceki hukuk zamanında yapılmış olan bir evlenmedir. İkincisi ise her nasılsa birden fazla evlenmiş olan kadın

⁵⁷ TMK, md. 499/1.

⁵⁸ TMK, md. 499/2.

⁵⁹ TMK, md. 499/3.

⁶⁰ Dural - Öz, *Türk Özel Hukuku IV (Miras Hukuku)*, 40-41.

⁶¹ TMK, md. 499/3.

⁶² Dural - Öz, *Türk Özel Hukuku IV (Miras Hukuku)*, 37.

⁶³ TMK, md. 506/4.

⁶⁴ TMK, md. 499/3.

⁶⁵ TMK, md. 145/1.

veya erkeğin bu evliliklerinin butlanına karar verilmeden önce ölmesi ve sağ kalan eşin iyiniyetli olması halidir. İşte bu iki durumda sağ kalan eşler miras payını eşit olarak paylaşırlar.⁶⁶

Eşin dışındaki kadınlar yine TMK'nın düzenlediği gibi zümre esasına göre sıralanmıştır. Çünkü bu sistemde bir önceki zümrede bir mirasçı olunca sonraki zümrede yer alan kimselerin mirastan pay alma hakları yoktur.

2.2. Birinci Zümre: Kız ve Kız Torun

Türk Medeni Kanunu'nda⁶⁷ çocuklar kız ve erkek ayırımı olmadan eşit olarak birinci zümre kanuni mirasçı kabul edilmiştir. Miras bırakandan önce ölmüş olan çocukların yerini, her derecede halefiyet yoluyla kendi altsoyları olan torunlar almaktadır.⁶⁸ Yani torunlar da halefiyet yoluyla birinci zümreden olarak kız ve erkek ayırımı olmaksızın mirastan eşit hisse alırlar.⁶⁹

2.2.1. Kız Çocuk

1- Kız tek olursa mirasın tamamını alır.

2- Kız, kardeş/ler/i ile olursa bu durumda çocukların her biri eşit olarak mirası paylaşırlar.

3- Kız tek olarak veya kardeşleri ile murisin eşi ile bulunursa eş, 1/4 pay alacağı için kız tek olursa 3/4 payın tamamını alır, kardeşleri ile birlikte olursa 3/4 eşit olarak kardeş sayısına bölünür.⁷⁰

Bu ikinci ve üçüncü durumlarda kızın kardeşlerinden biri muristen önce ölmüş ve geriye altsoy bırakmış olursa o altsoydan olan kişi halefi olduğu kimsenin yerine geçeceği için paylarda değişiklik olmaz.

Kızın bu üç hali, murisin ölümüne bağlı herhangi bir tasarrufta bulunmaması tasavvur edildiğinde geçerlidir.

4- Murisin, kızın yukarıdaki yasal paylarında saklı pay olan 1/2'den geriye kalan kısmında ölümüne bağlı tasarruflarda bulunması halidir.⁷¹ Muris, saklı paya dokunamayıp geri kalan kısmını mesela vasiyet etmiş olursa bu durumda kız, yukarıdaki farklı durumlardaki yasal payının 1/2'sini alır.

⁶⁶ Berki, *Miras Hukuku*, 27; Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, 111; Dural - Öz, *Türk Özel Hukuku IV (Miras Hukuku)*, 47.

⁶⁷ TMK, md. 495.

⁶⁸ Halefiyet; bir başkasının yerine geçme sözlük anlamına uygun olarak hukuki anlamda halefiyet, "hak sahibi olan kişinin yerine geçme" olarak miras ve borçlar hukukunda kullanılan bir kavramdır. Türk Hukuku Lügati, "Halefiyet", s. 115. Burada murisin kendinden önce ölen ve hak sahibi olan çocuklarının yerine onların çocuklarının hak sahibi olarak mirasçı olmaları ifade edilmektedir.

⁶⁹ Ebu'l-Ûla, *Hukuku Medeniyye Dersleri*, 5/20.

⁷⁰ TMK, md. 499/1.

⁷¹ TMK, md. 506/1.

Kızın mirastaki payı, kardeş sayısına, murisin eşi ile birlikte olup olmamasına ve saklı payının dışındakiler üzerinde muris tarafından ölüme bağlı tasarrufta bulunulup bulunulmamasına göre farklılık arz etmektedir. Fakat kız her halükarda mirastan pay almaktadır.

2.2.2. Kız torun

“Miras bırakandan önce ölmüş olan çocukların yerini, her derecede halefiyet yoluyla kendi altsoyları alır”⁷² hükmüne göre her derecedeki torunlar için iki farklı durum oluşur.

1- Kız torunlar kendilerine halef oldukları kimselerin (anne veya baba) sağ olması halinde mirasçı olamazlar.

2- Kendilerine halef oldukları anne veya babaları ölmüş ise yukarıdaki kızın hali ne ise kız torunun hali de odur. Ancak bu da kendi içinde iki farklı şekilde olabilir.

Birincisi bir kimse ölse geriye çocuklarından bir kısmı ile kendinden daha önce ölmüş diğer çocuklarının kızları (murisin kız torunları) kalsa bu kız torunlar anne ve babalarının yerini alarak mirasçı olurlar. Burada bu kız torunlar; amca, hala, dayı ve teyzeleri ile birlikte sanki onların kardeşymiş gibi muamele görürler. Tabii burada herkes kendi halefi olduğu kimsenin payını alacağı için sayının birden fazla olması halinde hak ettikleri o bir payı kendi içinde o sayıya pay ederler.

İkincisi bir kimse kendinden önce tüm çocukları ölmüş ve bu çocukların kız çocukları (murisin torunları) olduğu halde ölürse o kız torunlar halefiyet ilkesi gereğince mirasçı olurlar ve halefi oldukları kimselerin sayılarına göre eşit olarak terekeyi kuzenleri ile paylaşırlar.

2.3. İkinci Zümre: Anne, Kız Kardeş ve Kız Yeğen

2.3.1. Anne

1- Murisin altsoyunun bulunması halinde anne mirasçı olamaz.⁷³

2- Anne murisin eşi ve babası ile birlikte bulunursa bu durumda eş, mirasın 1/2'sini alacağı için anne ve baba geriye kalan 1/2'yi eşit olarak alırlar.⁷⁴

3- Anne sadece baba ile birlikte mirasçı olursa bu durumda anne ve baba mirası eşit olarak paylaşırlar. Başka mirasçı da olmadığı için anne mirasın yarısını alır. Burada baba muristen önce ölüp onun altsoyu varsa halefiyet yoluyla babanın yerini alacağı için sonuç değişmez.

4- Anne sadece eş ile birlikte olursa bu durumda eş mirasın 1/2'sini alacağı için geri kalan 1/2 pay da anneye kalmaktadır.

5- Anneden başka hiçbir mirasçı yoksa bu durumda anne mirasın tamamını alır.

⁷² TMK, md. 495.

⁷³ TMK, md. 496.

⁷⁴ TMK, md. 499/2.

Annenin mirastan pay aldığı bu durumlar, murisin ölüme bağlı herhangi bir tasarrufta bulunmaması tasavvur edildiğinde geçerlidir.

6- Murisin, annenin yasal paylarında 1/4'ten geriye kalan kısmında – çünkü bu 1/4 saklı paydır- ölüme bağlı tasarrufta bulunup bulunmaması halidir.⁷⁵ Muris, saklı paya dokunamayıp geri kalan kısmını mesela vasiyet etmiş olursa bu durumda anne sadece farklı hallerde kendi yasal payının 1/4'ü olan saklı payını alır.

Annenin mirastaki durumunu; birinci zümreden bir kimsenin, eşin, babanın veya haleflerinin olup olmaması ve murisin saklı payın dışındaki kısımda ölüme bağlı tasarrufta bulunup bulunmaması etkilemektedir. Anne, birinci hal hariç diğer durumlarda oranlar farklı da olsa mirastan pay almaktadır.

2.3.2. Kız Kardeş

*“Muristen önce ölmüş olan ana ve babanın yerlerini, her derecede halefiyet yoluyla kendi altsoyları alır.”*⁷⁶ hükmüne göre kız kardeşin mirastaki durumu şu şekildedir:

Önce tam/iki koldan ve yarım/tek koldan diye iki kısma ayrılırlar. Çünkü burada mirasçılardan ait olduğu zümre ana ve baba olmak üzere iki kola ayrılmaktadır. Bu durumda kız kardeş ya iki koldan (ana-baba bir/öz/tam) ya da tek koldan (ya ana bir veya baba bir/yarım/üvey) mirasçı olur. Tek koldan mirasçı olması durumunda buna yarım kan hısımlı mirasçılığı denir. Yarım kan hısımlı, muris ile ortak olan asıllarının zümresinden pay alır.⁷⁷

Örneğin bir kimse ölse geriye bir öz/tam kız kardeş bir de anne bir (yarım/üvey) kız kardeşi kalsa bu durumda öz kız kardeş hem annesine hem de babasına halef olurken anne bir kız kardeş sadece annesine halef olmaktadır. Buna göre öz kardeş 1/2 (babanın yerine) + 1/4 (anneni yerine) olmak üzere $1/2 + 1/4 = 3/4$ pay, üvey kardeş 1/4 pay alır.

İster tam/iki koldan ister yarım/tek koldan olsun kız kardeşin mirasta yedi hali vardır.

1- Murisin altsoyunun olması halinde kız kardeş mirasçı olamaz.

2- Yukarıdaki iki kol durumunda kök başı olan anne ve babaları, tek kol durumunda bağlı oldukları kök başı (anne veya baba) sağ ise kız kardeş mirasçı olamaz.

Kendisini murise bağlayan kök başları muristen önce ölürse kız kardeş o ölen kök başının (anne ve babanın ya da anne veya babanın) yerini alır. Buna göre;

3- Kız kardeş, murisin eşi ve anne veya babası ile olması halinde 1/4 pay alır.

4- Kız kardeş, sadece murisin eşi ile olması halinde 1/2 pay alır.

5- Kız kardeş, sadece murisin anne veya babası ile olması halinde 1/2 pay alır.

⁷⁵ TMK, md. 506/2.

⁷⁶ TMK, md. 496.

⁷⁷ Dural - Öz, *Türk Özel Hukuku IV (Miras Hukuku)*, 32.

6- Kız kardeş, tek başına mirasçı olması halinde mirasın tamamını alır.

7- Kız kardeşin saklı payının olmaması halidir.⁷⁸ Bu durumda muris, kız kardeşin mirastan pay aldığı durumlarda o paylar üzerinde dilediği gibi ölüme bağlı tasarrufta bulunabilir.

2.3.3. Kız Yeğenler

“Muristen önce ölmüş olan ana ve babanın yerlerini, her derecede halefiyet yoluyla kendi altsoyları alır.”⁷⁹ hükmüne göre kız yeğenlerin mirastaki durumu şu şekildedir:

Burada miras alacak olan bu kızlar amca, dayı, hala veya teyzelerine mirasçı olacak kimselerdir. Bunların durumu kendilerini murise bağlayan anne veya babalarının durumuna bağlıdır.

Yerlerine halef olacakları anne ve babalarının sağ olmaları halinde bunlar mirasçı olamazlar.

Anne veya babalarından birinin muristen önce ölmesi halinde onun yerine geçeceği için yukarıda kız kardeşin yedi durumu bunlar için de geçerlidir.

2.4. Üçüncü Zümre: Büyük Anneler, Hala ve Teyze ile Bunların ve Amca ile Dayıların Kızları ve Kız Torunları

2.4.1. Büyük Anne (Anneanne veya Babaanne)

1- Murisin bir ve ikinci zümreden akrabası varsa büyük anne mirasçı olamaz.⁸⁰

2- Murisin her iki taraftaki büyük anneleri ve büyük babaları sağsa eşit olarak mirasçı olacakları için büyük anne 1/4 alır. Bunlardan birinin muristen önce ölmesi halinde altsoyları onların yerini alır.⁸¹

3- Anne veya baba tarafından olan büyük babalardan biri altsoyu bulunmaksızın muristen önce ölmüşse, ona düşen pay aynı taraftaki büyük anneye kalır ve 1/2 pay alır.⁸²

4- Anne veya baba tarafından olan büyük anne ve büyük babaların ikisi de altsoyları bulunmaksızın muristen önce ölmüşlerse, bütün miras diğer taraftaki mirasçılara kalır.⁸³ Burada sağ kalan taraftaki büyük anne tek ise mirasın tamamını, büyük baba ile birlikte ise 1/2'sini alır.

5- Murisin eşinin olması halinde eşin payı 3/4 olduğu için⁸⁴ büyük annenin mirasçı olduğu bu üç halde geriye kalan 1/4'ün yukarıdaki hallere göre dağıtılması sonucunda oluşacak haldir.

⁷⁸ TMK, md. 506/ 3. (Mülga: 4/5/2007-5650/2 md.).

⁷⁹ TMK, md. 496.

⁸⁰ TMK, md. 497/1.

⁸¹ TMK, md. 497/2.

⁸² TMK, md. 497/3.

⁸³ TMK, md. 497/4.

⁸⁴ TMK, md. 499/3.

Büyük annenin bu beş hali, murisin ölüme bağlı herhangi bir tasarrufla bulunmaması tasavvur edildiğinde geçerlidir.

6- Bunlar için saklı pay olmadığından muris ölüme bağlı tasarrufla bunların payları üzerinde istediği gibi tasarrufla bulunabilir. Dolayısıyla büyük annenin durumu, mirastan pay aldığı bu dört durumda yapılan tasarrufla göre farklı olabilir.

2.4.2. Hala ve Teyze

“Muristen önce ölmüş olan büyük ana ve büyük babaların yerlerini, her derecede halefiyet yoluyla kendi altsoyları alır.”⁸⁵ hükmüne göre murisin baba tarafından büyük annesi veya büyük babası ya da her ikisi muristen önce ölürse geriye kadın altsoy olarak birinci sırada murisin halası kalır. Aynı şekilde murisin ana tarafından büyük annesi veya büyük babası ya da her ikisi muristen önce ölürse geriye kadın altsoy olarak birinci sırada murisin teyzesi kalır. Her ikisinin mirastaki durumu da aynı olduğu için burada hala zikredilerek konu anlatılacaktır.

1- Murisin bir ve ikinci zümreden akrabası varsa hala mirasçı olamaz.

2- Murisin baba tarafından büyük annesi ve büyük babası varsa hala mirasçı olamaz.

3- Murisin baba tarafından büyük annesi veya büyük babası ölürse hala ölenin yerini alır. Bu durumda murisin anne tarafından büyük annesi ve büyük babası da sağ ise hala 1/4 alır.

4- Murisin baba tarafından büyük annesi ve büyük babası ikisi de ölürse hala onların yerini alır. Bu durumda murisin anne tarafından büyük annesi ve büyük babası da sağ ise hala 1/2 pay alır.

5- Murisin baba tarafından büyük annesi ve büyük babası ikisi de ölürse yine anne tarafından büyük annesi ve büyük babası altsoyları olmadığı halde muristen önce ölseler –bunların payları da karşı tarafa geçeceği için- hala mirastan tamamını alır.

6- Halanın murisin eşi ile olması halidir. Bu durumda eş 3/4 pay alacağı için hala geriye kalan 1/4'ün yukarıdaki hallere göre dağıtılması sonucunda oluşacak payı alır.

Halanın mirastan pay aldığı bu durumlarda hala tek olarak düşünülmektedir. Pay alınan bu durumlarda hala ile aynı zümre ve aynı dereceden (amca, dayı, teyze) başka mirasçılar da varsa hak edilen o paylar var olan mirasçı sayısına bölünür.

Halanın bu altı hali murisin ölüme bağlı bir tasarrufla bulunmaması tasavvur edildiğinde geçerlidir.

7- Hala için saklı pay olmadığından muris ölüme bağlı tasarrufla bunların payları üzerinde istediği gibi tasarrufla bulunabilir.

⁸⁵ TMK, md. 497/2.

2.4.3. Amca-Hala ve Dayı- Teyze kızı

“Muristen önce ölmüş olan büyük ana ve büyük babaların yerlerini, her derecede halefiyet yoluyla kendi altsoyları alır.”⁸⁶ hükmüne göre üçüncü zümrenin kök başları ve onların birinci derece altsoyları muristen önce ölürse miras sırası halefiyet yoluyla ikinci derecedeki ve daha aşağıdaki altsoylara geçer. Burada da bunların her birinin mirastaki durumu aynı olduğu için hala kızı zikredilerek konu anlatılacaktır.

1- Hala kızı, kendisini murise bağlayan kök başı olan annesinin sağ olması halinde mirasçı olamaz.

2- Hala kızı, murisin eşi ile birlikte olursa mirasçı olamaz.⁸⁷

3-8- Hala kızı, halanın muristen önce ölmesi halinde onun yerini alacağı için halanın yukarıdaki ilk beş ve yedinci hali bunun için de geçerlidir. Örneğin bir kimse ölse geriye anne tarafından büyük annesi ve büyük babası ile halasının kızı kalsa bu durumda anneanne ve büyük baba 1/2, hala kızı 1/2 pay alır. Bu örnekte hala kızı kendi annesinin (murisin halası) babası ve annesinin payını almıştır.

3. Değerlendirme

İslam miras hukuku ile Türk miras hukuku hem aileyi koruyan kurallar koymuş hem de kişiye/mirasbırakana ölüme bağlı tasarruf hakkı tanımıştır. Ancak İslam hukukunda malın 2/3'ü tüm mirasçıların yasal/saklı payı olarak korunurken murise en fazla 1/3 oranında vasiyet etme hakkı tanınmıştır.⁸⁸ Türk hukukunda ise yukarıda izah ettiğimiz üzere belli varislerin belli oranlarda payları saklı kalarak murise daha fazla tasarruf hakkı tanınmıştır.⁸⁹

Mirası taksim noktasında İslam miras hukuku ashâbü'l-ferâizde nispeten ferdi sistemi benimsemekle birlikte asabe ve zevi'l-erhâm gruplarında sınıf ve zümre sistemine yakın bir uygulamaya sahiptir.⁹⁰ Türk miras hukuku ise zümre sistemini benimsemiştir. İslam hukukunun benimsediği taksim sistemi daha geniş katılımlı olduğu için daha fazla kimse mirastan pay almaktadır. Türk miras hukukunun benimsediği zümre sisteminde ise miras daha dar akraba grubuna dağıtılmaktadır. Çünkü zümre sisteminde “zümreler arası ve zümre içinde dereceler arası sıra ilkesi” geçerlidir.⁹¹ Buna göre kadınlardan İslam hukukunda aynı anda eş, anne, kız, kız kardeş

⁸⁶ TMK, md. 497/2.

⁸⁷ TMK, 499/3.

⁸⁸ Bilmen, *Hukuk-ı İslamiyye ve İstilahat-ı Fikhiyye Kamusu*, 5/219-20; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1/433-38; Aktan, *Mukayeseli İslam Miras Hukuku*, 22; Çiğdem, *Mukayeseli Medeni Hukuk*, 257-258.

⁸⁹ TMK, md. 505, 506.

⁹⁰ Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, 1/413.

⁹¹ Ebul'ula, *Hukuku Medeniyye Dersleri*, 5/23.

ve oğul kızı mirasçı olabilirken⁹² TMK'ye göre kız, eş hariç diğer kadınları mirastan düşürmektedir.⁹³

İslam hukukunda kadınlar – bu hukuk sisteminde kadınların aile içi nafaka vb. hiçbir mali sorumlulukları olmadığı için- denge prensibi gereği erkeklere oranla yarım hisse almaktadırlar.⁹⁴ Türk hukukunda ise kadın erkek ayırımı olmadan aynı zümre ve aynı derecede olan yasal ve atanmış her mirasçı eşit pay alır.⁹⁵

Türk hukukunda evlilik birliği içinde edinilmiş mallara katılım rejimi asıl kabul edildiği için⁹⁶ - başka bir mal rejimi kabul etmedilerse- murisin evli olması halinde mirasın taksiminden önce bu ortaklığın sonlandırılması/ mal rejiminin tasfiyesi, sonra varislerin paylarının dağıtılması gerekir.⁹⁷ Bu sistemde sağ kalan eş adına miras payından önce edinilmiş malların ortaklığından kaynaklı 1/2 oranında ayrı bir kazanım sağlanması,⁹⁸ aile konutu ve ev eşyalarının miras hissesine mahsuben eşe tahsis edilmesi veya mülkiyetin verilmesi⁹⁹ ve eşin üçüncü zümrede birinci altsoydan sonrasını mirastan düşürmesi¹⁰⁰ gibi hükümler diğer varislerin aleyhine bir sonuç doğurmaktadır.¹⁰¹ İslam hukuk sisteminde ise mal ayrılığı rejimi kabul edildiği ve çocukların varlığında sağ kalan eşin payları yarıya indirildiği için böyle bir sorun oluşmamaktadır.

Her iki sistemde kadınların miras paylarına etki eden bu genel değerlendirmeden sonra konunun daha net anlaşılabilmesi için yukarıdaki sıra ve veriler çerçevesinde her bir kadının miras paylarının ne olduğu, örtüştüğü ve ayrıştığı noktaları belirtilerek izah edilecektir. Böylece çalışmanın amacı olan her iki sistemde kadınların miras paylarının ne olduğu ortaya konmuş olacaktır.

⁹² Şirbînî, *Muğni'l-muhtac*, 4/11.

⁹³ TMK, md. 495-500.

⁹⁴ en-Nisâ 4/11, 176. Bu sistemde kadınlar her zaman ikili birli pay almazlar. Murisin çocuğu olduğunda anne ve baba her ikisi de eşit 1/6 alır. Dede ve nine de aynı şekildedir. Anne bir kardeşler de kız erkek eşit pay alırlar (en-Nisâ 4/11). Ayrıca kişi sağken çocuklarına eşit olarak miras paylarını verebilir. bk; Çiğdem, *Mukayeseli Medeni Hukuk*, 254-57. İslam miras hukukunda en çok eleştirilen konulardan biri olan bu husus, tek başına ele alındığı zaman kadınlar aleyhine bir durum gibi algılanmaktadır. Fakat bu hukuk sistemine bütüncül bir bakış açısı ile bakıldığında mali sorumluluklar ve haklar diğer bir ifade ile nimet-külfet dengesi ile hareket edildiği görülecektir. Farklı paylaşımın sebebi cinsiyet değil mali sorumluluktur. Aktan, *Mukayeseli İslam Miras Hukuku*, 25; Yazıcı, "İslam Miras Hukuku İle Türk Medeni Kanunu Miras Sisteminin Mukayesesi", 173-174; Ebul'ula, *Hukuku Medeniye Dersleri*, 5/46.

⁹⁵ TMK, md. 649/1, md. 646/1.

⁹⁶ TMK, md. 202, md. 219.

⁹⁷ TMK, md. 225, 271, 575.

⁹⁸ TMK, md. 276.

⁹⁹ TMK, md. 240, 279.

¹⁰⁰ TMK, md. 497/5.

¹⁰¹ Mustafa Fadıl Yıldırım, "Miras Hukukunda Aksayan Yönler ya da Ne Yönde Bir Reform", 1926'dan Günümüze Türk-İsviçre Medeni Hukuku, ed. Şebnem Akipek Öcal (Ankara: Yetkin Yayınları, 2017), 1/526.

3.1. Eş/Kadın

Yukarıda arz ettiğimiz üzere İslam hukukunda ashâbü'l-ferâizden olan eş/kadın, murisin çocukları varsa $1/8$, yoksa $1/4$ pay alır ve hiç kimse onu mirastan düşüremez. Çoğunluk müçtehitlere göre red yoluyla mirastan tekrar pay alamazlar.

Türk hukukunda eşin alacağı pay farklılık arz etmekle birlikte eş, her üç zümre ile birlikte beş ayrı halde mirasçı olmaktadır. Birincisinde $1/4$, ikincisinde $1/2$ alır. Bir ve ikinci haldeki paylarının tamamı saklı paydır. Üçüncüsünde $3/4$, dördüncüsünde mirasın tamamını, beşincisinde ise üç ve dördüncü hallerdeki yasal paylarının $3/4$ 'ü ($3/4 \times 3/4$ veya mirasın tamamının $3/4$ 'ünü) saklı pay olarak alır. Onun her halükârda saklı payı vardır ve hiç kimse onu mirastan düşüremez.

Her iki hukuk sisteminde de eşin varis olma sebebi evliliğidir. Eş olarak kadının miras hisseleri farklı olmakla beraber eş/kadın, her iki hukuk sisteminde de hiç bir şekilde mirastan mahrum olmaz. Ancak Türk miras hukukunda eşin mirastan pay aldığı her bir durumdaki hisseleri İslam hukukundaki hisselerle nispetle daha fazladır. Ayrıca bu sistemde yukarıda değindiğimiz eş lehine yapılan düzenlemeler de eşin mirasçılıktaki konumunu güçlendirmiştir. Bu sebeple eşin/kadının mirastaki durumu Türk miras hukukunda İslam miras hukukuna göre daha avantajlıdır.

3.2. Anne

İslam hukukunda annenin; murisin çocuklarının veya oğlunun çocuklarının, baba veya annesinin ve eşinin olup olmamasına göre üç hali vardır. Birincisinde mirasın $1/6$ 'sını, ikincisinde eşten artanın $1/3$ 'ünü, üçüncüsünde mirasın $1/3$ 'ünü alır. Anne hiçbir zaman mirastan düşmez.

Türk hukukunda annenin durumunu; birinci zümreden bir kimsenin, eşin, babanın veya haleflerinin olup olmaması ve murisin saklı payın dışındaki kısımda ölüme bağlı tasarruflarda bulunup bulunmaması etkilemektedir. Annenin beş hali vardır; birincisinde miras alamamakta, ikincisinde $1/4$, üç ve dördüncüsünde $1/2$, beşincisinde mirasın tamamını, altıncısında ise bu yasal paylarının $1/4$ 'ünü (ikinci hal $1/4 \times 1/4$) (üç ve dördüncü hal $1/2 \times 1/4$) (beşinci hal tam hissenin $1/4$) almaktadır.

Annenin her iki sistemde mirastan aldığı paylar farklılık arz etmektedir. Anne İslam hukukunda her halükârda pay alırken Türk hukukunda birinci zümreden mirasçı olması halinde pay alamamaktadır. Dolayısıyla annenin mirastaki durumu İslam hukukunda Türk miras hukukuna göre daha fazladır. Türk hukukunda kişiyi doğurup büyüten ve onun kazanacağı malda dolaylı da olsa emeği olan annenin, altsoyun olması halinde miras alamaması adalet ve hakkaniyetle bağdaşmamaktadır.

3.3. Kız

İslam hukukunda murisin oğlunun olup olmaması ve kızlarının sayısı kızın miras payını belirler. Buna göre kızın üç hali vardır; birincisinde $1/2$ 'yi, ikincisinde $2/3$ 'ü eşit paylaşırlar, üçüncüsünde ashâbü'l ferâizden artanı erkek kardeşi ile birlikte ikili birli paylaşırlar. Kız her halükârda mirastan pay almaktadır.

Türk hukukunda kızın mirastaki payı, kardeş sayısına, murisin eşi ile birlikte olup olmamasına ve saklı payının dışındakiler üzerinde muris tarafından ölüme bağlı tasarruflarda bulunulup bulunulmamasına göre farklılık arz etmektedir. Buna göre kızın dört hali vardır. Birincisinde tamamını, ikincisinde kardeş sayısına göre eşit, üçüncüsünde eşten artan $3/4$ 'ün tek veya kardeşlerle paylaşılması, dördüncüsünde saklı pay olan $1/2$ 'den geriye kalan üzerinde muris tarafından ölüme bağlı tasarruflarda bulunulup bulunulmamasına göre farklılık arz etmektedir. Fakat kız her halükarda mirastan pay almaktadır.

Her iki sistemde de kız, farklı oranlarda da olsa her halükarda mirasçı olmaktadır. İslam hukukunda aynı derecedeki kızlar erkek kardeşleri ile olduklarında taksim ikili birli pay olurken Türk hukukunda eşit pay olmaktadır. Bu durum tek başına ele alındığında adaletsizlik gibi algılanmakla birlikte yukarıda arz ettiğimiz üzere sistemin bütünlüğü içerisinde değerlendirildiğinde herkesin mirastan aldığı paylar adalet ölçüsü içerisinde.

3.4. Oğlun Kızı- Kızın Kızı

İslam hukukunda ölenin kızı bulunmadığı takdirde oğlunun... kızı, ölenin kızı yerine geçer. Oğul kızının, murisin kendisinin veya oğlunun çocuklarının olup olmamasına ve sayılarına göre altı hali vardır. Buna göre birincisinde $1/2$, ikincisinde $2/3$ 'ü eşit paylaşılır, üçüncüsünde $1/6$, beşincisinde asabe olarak ikili birli pay alır, dördüncü ve altıncısında mirasçı olamaz.

Kızın... kızı veya oğlun kızının... kızı ise zevi'l- erhâm içinde birinci sınıfta yer alır, karı-koca hariç ashâbü'l-ferâiz ve asabeden başka mirasçı olmayınca mirasçı olur. Tek ise terekenin tamamını, karı veya koca varsa, bunlardan kalanı alır. Birden fazla iseler kendilerini murise bağlayan kişilerin cinsiyetine göre taksim yapılır, onların payları bunlara intikal eder.

Türk hukukunda hem oğul hem kız tarafından olan her derecedeki kız torunlar için iki durum vardır. Birincisi bu kız torunlar kendilerine halef oldukları kimselerin (anne veya baba) sağ olması halinde mirasçı olamazlar. Bunların olmaması halinde ise onların yerine geçer ve onların payını alırlar. Bu durumda yukarıdaki kızın hali ne ise bu kız torunun hali de odur.

İslam hukukunda kız torun, oğul veya kız tarafından olmasına göre (murisle arasında bir kadın olup olmamasına göre) farklılık arz eder. Oğul tarafından olanlar; ashâbü'l-ferâiz ve asabe olarak, kız tarafından olanlar ise zevi'l-erhâmdan olarak mirasçı olurlar. Her birinin farklı oranlarda pay aldığı haller olduğu gibi pay alamadığı haller de vardır. İslam hukukunda tartışmalı olmakla birlikte babası/annesi, dedesinden önce ölen torunun mirastan mahrum olması söz konusudur. Türk hukukunda kız torun, oğul veya kız tarafından olduğu fark etmeksizin halefi olduğu kimse sağsa miras alamaz, değilse onun yerine halef olur ve onun payını alır, bu durum torunun mirastan mahrum kalmasını önler.

3.5. Kız Kardeş

İslam hukukunda kız kardeşin; öz, baba bir veya ana bir olmasına göre durumları farklıdır. Öz kız kardeşin; murisin çocukları, babası, dedesi ve kardeşlerinin olup olmaması ve sayılarına göre

beş hali vardır. Birincisinde $1/2$, ikincisinde $2/3$ 'ü eşit paylaşırlar, üçüncüsünde asabe olup ikili birli paylaşırlar, dördüncüsünde asabe maal-ğayr olup artanı alır, beşincisinde mirasçı olamaz.

Baba bir kız kardeş, öz kız kardeş bulunmazsa onun yerini alır ve yedi hali vardır. Birincisinde $1/2$, ikincisinde $2/3$ 'ü eşit paylaşırlar, üçüncüsünde $1/6$, dördüncü ve yedincisinde miras alamaz, beşincisinde müşterek asabe olup kalanı ikili-birli paylaşırlar, altıncısında maal-ğayr asabe olup kalanı alır.

Ana bir kız kardeşin; murisin çocukları, oğlunun çocukları, babası ve dedesinin olup olmamasına ve kardeş sayılarına göre üç hali vardır. Birincisinde $1/6$, ikincisinde $1/3$ 'ü eşit paylaşırlar, üçüncüsünde mirasçı olamaz.

Türk hukukunda kız kardeş ister öz/tam/iki koldan, ister üvey/yarım/tek koldan olsun, birinci zümreden birinin veya anne – babasının, murisin eşinin olup olmamasına ve murisin ölüme bağlı tasarrufuna göre yedi hali vardır. İlk iki halde miras alamaz, üçüncü halde $1/4$, dördüncü ve beşinci halde $1/2$, altıncı halde tam pay alır. Yedinci halde ise miras alıp almaması saklı payı olmadığı için murisin ölüme bağlı tasarrufuna bağlıdır.

İslam hukukunda kız kardeş, öz, baba bir ve ana bir olmasına göre farklı değerlendirilmiştir. Türk hukukunda ise öz ve üvey ayırımı olmayıp kendisini murise bağlayan ortak asıllarının zümresinden pay alır. Neticede iki sistemde de her biri farklı oranlarda pay aldığı gibi mirastan pay alamaması da söz konusudur.

3.6. Nine

İslam hukukunda nine, araya fasit dede girip girmemesine göre sahih ve fasit diye ikiye ayrılır. Ashâbü'l-ferâizdeki sahih nine ile anne veya baba cihetinden araya fasit dede girmeyen büyük anne kastedilmektedir. Nine, anne ile veya baba ve dededen nineler baba veya dede ile bulunurlarsa mirasçı olamazlar. Bunlar yoksa $1/6$ alır, aynı derecede birden fazla iseler bunu eşit olarak paylaşırlar. Yakın derecedeki nine uzak olanı mirastan düşürür.

Araya fâsit dede girmesi hâlinde, ondan sonraki nineye fâsit nine denir. Ölenin annesinin, babasının annesi fâsit ninedir. Bunlar zevi'l-erhâm içinde ikinci sınıfta yer alırlar. Karı koca hariç ashâbü'l-ferâiz'den, asabeden ve zevi'l-erhâm'ın birinci sınıfından kimse yoksa tek ise mirasın tamamını, karı veya koca varsa ondan arta kalanı, birden fazla iseler murise yakın olan uzak olanı mirastan düşürür, aynı yakınlıkta iseler eşit alırlar.

Türk hukukunda ninenin; bir ve ikinci zümreden birinin, üçüncü zümreden kök başlarının veya haleflerinin ve murisin eşinin olup olmamasına ve murisin ölüme bağlı tasarrufta bulunup bulunmamasına göre altı hali vardır. Birincisinde mirasçı olamaz, ikincisinde $1/4$, üçüncüsünde $1/2$, dördüncüsünde $1/2$ veya tam hisse, beşincisinde eşten geriye kalan $1/4$ 'ün pay aldığı hallerdeki paylaşım pozisyonlarına göre pay alır. Altıncısında ise pay aldığı bu hallerdeki durumuna göre murisin ölüme bağlı tasarrufuna bağlı olarak durumu değişir.

Her iki sistemde de anne ve baba tarafından olan nineler mirastan pay alabilmektedirler. İslam hukukunda nine ne kadar yukarı giderse gitsin miras alırken Türk hukukunda üçüncü zümreden sonra miras intikal etmeyeceği için sadece anne ve babanın anneleri miras alır. İslam hukukunda ashâbü'l-ferâizden olan sahih ninenin pay alma ihtimali daha güçlü iken zevi'l-erhâmdan olan fasit ninenin ve Türk hukukundaki ninenin pay alma ihtimali daha düşüktür.

3.7. Kız Yeğen

İslam hukukunda kız yeğenler (kız ve erkek kardeşin kızları) zevi'l-erhâmın üçüncü sınıfında yer alırlar. Karı koca hariç ashâbü'l-ferâizden, asabeden ve zevi'l-erhâmın bir ve ikinci sınıfından kimse yoksa kız yeğen tek ise mirasın tamamını, karı veya koca varsa ondan artakalanı alır, birden fazla iseler murise yakın olan uzak olanı mirastan düşürür. Aynı yakınlıkta iseler kendilerini murise bağlayan kişilerin cinsiyetine göre taksim yapılır, onların payları bunlara intikal eder.

Türk hukukunda kız yeğenlerin durumu kendilerini murise bağlayan anne veya babalarının durumuna bağlıdır. Yerlerine halef olacakları anne ve babalarının sağ olmaları halinde mirasçı olamazlar. Anne veya babalarından birinin muristen önce ölmesi halinde onun yerine geçeceği için yukarıda kız kardeşin yedi durumu bunlar için de geçerlidir.

İslam hukukunda kız yeğenin mirasçı olabilmesi mümkün olmakla birlikte yukarıda arz edildiği gibi istenilen şartlara baktığımızda Türk hukukuna göre daha düşük bir ihtimaldir. Çünkü Türk hukukunda onun mirasçılığına engel olan sadece halefi olacağı anne veya babası iken İslam hukukunda bu durum daha kapsamlıdır. Zira bunun için ashâbü'l-ferâiz'den, asabeden ve zevi'l-erhâm'ın bir ve ikinci sınıfından kimsenin olmaması gerekmektedir. Bu da onun mirasçı olma ihtimalini düşürmektedir.

3.8. Hala, Teyze, Bunların Kızları ile Dayı ve Amca Kızları

İslam hukukunda hala, teyze, bunların kızları ile dayı ve amca kızları, zevi'l-erhâmın dördüncü sınıfında yer alırlar. Karı koca hariç ashâbü'l-ferâizden, asabeden ve zevi'l-erhâmın ilk üç sınıfından kimse yoksa bunlardan biri tek ise mirasın tamamını, karı veya koca varsa ondan artakalanı alır. Birden fazla iseler murise yakın olan uzak olanı, hısımlığı kuvvetli olan zayıf olanı mirastan düşürür.

Türk hukukunda halanın/teyzenin; bir ve ikinci zümreden birinin, üçüncü zümreden kök başlarının veya haleflerinin ve murisin eşinin olup olmamasına ve murisin ölüme bağlı tasarrufta bulunup bulunmamasına göre yedi hali vardır. Bunlardan ilk ikisinde mirasçı olamaz, üçüncüsünde $1/4$, dördüncüsünde $1/2$, beşincisinde mirasın tamamını, altıncısında eşten geriye kalan $1/4$ 'ün, pay aldığı hallerdeki paylaşım pozisyonlarına göre pay alır. Yedinci halde ise pay aldığı bu hallerdeki durumuna göre murisin ölüme bağlı tasarrufuna bağlı olarak durumu değişir.

Hala, teyze, bunların kızları ile dayı ve amca kızları, kendilerini murise bağlayan kök başı olan anne ve babalarının sağ olması veya murisin eşi ile birlikte olmaları halinde mirasçı olamazlar.

Kendilerini murise bağlayan kök başının olmaması halinde onun yerine halef olurlar ve hala/teyzedeki yedi durum bunlar için de geçerli olur.

Her iki sistemde de hala, teyze, bunların kızları, dayı ve amca kızları zayıf ihtimalle de olsa mirastan pay alabilmektedirler.

İslam hukukunda ashâbü'l-ferâizden olan kadınlar, eş hariç diğerleri kendisinden başka ashâbü'l-ferâiz ve asabeden hiçbir mirasçı yoksa red yoluyla, zevi'l-erhâmdan olanlar ise doğrudan mirasın tamamını alır. Diğer bir ifade ile eş dışında bir kadın tek olarak mirasçı olduğunda mirasın tamamını alır. Türk hukukunda ise eş de dahil herhangi bir zümreden bir kadın tek mirasçı olsa mirasın tamamını alır.

Sonuç

Mirası taksim noktasında İslam hukuku kendine özgü bir uygulamaya sahiptir. Bu sistemde miras daha geniş bir akraba çevresine bölüştürüldüğü için daha fazla kimse mirastan pay almaktadır. Türk hukuku ise zümre sistemini benimsediği için bu sistemde miras daha dar alanda dağıtılmaktadır. Bu durum her iki sistemde paydaşların farklı oranlarda pay almalarına sebep olmaktadır. Zira Türk hukukundan farklı olarak İslam hukukunda paydaşların sayısı daha fazla olduğu için alınan paylar da az olmaktadır.

İslam hukukunda; eş, anne ve kız her zaman pay alırken, Türk hukukunda sadece eş ve kız her zaman pay alır. İslam hukukunda aynı anda eş, anne, kız, kız kardeş ve oğlun kızı birlikte mirasçı olabilirken Türk hukukunda kız, eş hariç diğer kadınları mirastan düşürdüğü için aynı anda kız ile birlikte sadece eş mirasçı olur.

İslam hukukunda kadınlar, mali sorumluluğa bağlı denge prensibi gereği genelde erkeklere oranla yarım hisse almaktadırlar. Türk hukukunda ise kadın erkek ayırımı olmadan aynı zümre ve aynı derecede olan yasal ve atanmış her mirasçı eşit pay alır.

Her iki hukuk sisteminde de eşin/kadının miras hisseleri farklı olmakla beraber eş, hiç bir zaman mirastan mahrum olmaz. Ayrıca Türk hukukunda yukarıda değindiğimiz eş lehine yapılan düzenlemeler –diğer varislerin aleyhine olmakla birlikte- eşin mirasçılıktaki konumunu güçlendirmiştir. Anne İslam hukukunda her zaman pay alırken Türk hukukunda birinci zümreden mirasçı olması halinde pay alamamaktadır. İslam hukukuna göre Türk hukuku eşin durumunu güçlendirirken annenin durumunu zayıflatmıştır.

Burada eş ve anneye mirastan pay verme hususunda bir yandan kişinin/murisin genel ve mali hayatına kimin ne kadar etki ettiği dikkate alınması gerekirken diğer taraftan da işin vicdani/psikolojik yönü dikkate alınmalıdır. Bu açıdan bakıldığında İslam miras hukuku uygulamasının annenin lehine olduğu görülmektedir.

Her iki sistemde de kız, farklı oranlarda da olsa her zaman mirasçı olmaktadır. İslam hukukunda aynı derecedeki kızlar erkek kardeşleri ile olduklarında ikili birli pay alırlarken Türk hukukunda eşit pay almaktadırlar.

İslam hukukunda kız torun, oğul veya kız tarafından olmasına göre farklılık arz eder. Oğul tarafından olanlar ashâbü'l-ferâiz ve asabe olarak, kız tarafından olanlar ise zevi'l-erhâmdan olarak mirasçı olurlar. Tartışmalı olmakla birlikte babası/annesi, dedesinden önce ölen torunun (dede yetimi) mirastan mahrum olması söz konusudur. Türk hukukunda kız torun, oğul veya kız tarafından olduğu fark etmeksizin halefi olduğu kimsenin yerini alır, bu durum onun mirastan mahrum kalmasını önler.

İslam hukukunda kız kardeş; öz, baba bir ve ana bir olmasına göre farklı değerlendirilmiştir. Türk hukukunda ise öz ve üvey ayırımı olmayıp kendisini murise bağlayan ortak asıllarının zümresinden pay alır. Neticede iki sistemde de her biri farklı oranlarda pay aldığı gibi mirastan düşmesi de söz konusudur.

İslam hukukunda nine, araya fasit dede girip girmemesine göre sahih ve fasit diye ikiye ayrılır. Her iki sistemde de anne ve babanın anneleri pay alabilmektedir. İslam hukukunda ashâbü'l-ferâizden olan sahih ninenin mirastan pay alma ihtimali daha güçlü iken zevi'l-erhâmdan olan fasit ninenin ve Türk hukukundaki ninenin mirastan pay alma ihtimali daha düşüktür. İslam hukukunda nine ne kadar yukarı giderse gitsin miras alırken, Türk hukukunda sadece anne ve babanın anneleri miras alır.

İslam hukukunda kız yeğenler zevi'l-erhâmın üçüncü sınıfında, hala, teyze, bunların kızları ile dayı ve amca kızları ise dördüncü sınıfında yer alırlar. Türk hukukunda kız yeğenler ikinci zümrenin ikinci altsoyu olarak, hala, teyze, bunların kızları, dayı ve amca kızları ise üçüncü zümrenin bir ve ikinci altsoyu olarak mirasçı olurlar. Her iki sistemde de bunlar zayıf ihtimal de olsa mirastan pay alabilmektedirler.

İslam hukukunda eş hariç bir kadın tek olarak mirasçı olduğunda, Türk hukukunda ise eş dahil ilk üç zümreden bir kadın tek olarak mirasçı olduğunda mirasın tamamını alır.

Netice itibariyle birbirinden farklı kaynak ve taksim sistemine sahip olan bu iki hukuk sisteminin, kadınların payları noktasında örtüştüğü noktalar olduğu gibi ayrıldığı noktalar da vardır. İslam hukuku, Türk hukukuna göre daha fazla paydaşa nispeten daha az pay vermektedir. Böylece mirasın/servetin daha geniş bir kitleye yayılmasını gerçekleştirmektedir.

Kaynakça

- Abdülhamid, Muhammed Muhiddin. *Ahkamü'l-mevâris*. Beyrut: Mektebetü'l-Asriyye, 1991.
- Aktan, Hamza. "Miras". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 30/143-145. İstanbul: TDV Yayınları, 2020.
- Aktan, Hamza. *Mukayeseli İslam Miras Hukuku*. İstanbul: İşaret Yayınları, 1991.
- Alkış, Alpaslan. "İslam Miras Hukuku İle Türk Medeni Kanun Miras Sisteminin Varisler Yönüyle Karşılaştırılması". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/1 (26 Haziran 2019), 60-79.
- Bardakoğlu, Ali. "Ferâiz". *TDV İslam Ansiklopedisi*. 12/362-363. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Berki, Şakir. *Miras Hukuku*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1975.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukuk-ı İslamiyye ve Istilahat-ı Fıkhiyye Kamusu*. 8 Cilt. İstanbul: Bilmen Basım ve Yayınevi, ts.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Alî Râzî. *İhtisaru İhtilafi'l-fukaha li't-Tahavi*. ed. Abdullah Nezir Ahmed. 5 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Beşairi'l-İslâmiyye, 1995.
- Çiğdem, Recep. *Mukayeseli Medeni Hukuk*. Şanlıurfa: Şanlıurfa İlahiyat Vakfı Yayınları, 3. Basım, 2020.
- Damat Efendi, Abdullah b. Muhammed. *Mecme'u'l-Enhur*. 2 Cilt. Türkiye: Matbaatü'l Amire, 1328.
- Dârekutnî, Ebü'l-Hasan Ali b. Ömer. *Sünenü'd-Dârekutnî*. ed. Şuayb el-Arnâvud. 5 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 2004.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman Kayrevani. *Sünenü'd-Dârimî*. ed. Hüseyin Selim. 4 Cilt. Suudi Arabistan: Daru'l Muğni, 2000.
- Dede, Nusret. "Miras Hukukunda Cari İlkeler Bağlamında Türk Mer'i Hukuku ve İslam Hukuku". *Dergiabant* 9/1 (Mayıs 2021), 482-500.
- Dural, Mustafa - Öz, Turgut. *Türk Özel Hukuku IV (Miras Hukuku)*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 9. Basım, 2015.
- Ebu'l-Ûla, Mardini Zade. *Hukuku Medeniyye Dersleri*. İstanbul: Güneş Matbaası, 1932.
- Halebî, İbrahim b. Muhammed. *Mülteka'l-Ebhur*. ed. Halil İmran. Beyrut: Daru'l-Kitabi'l-İlmiyye, 1998.
- Harakî, Ebü'l Kasım Ömer b. Hüseyin. *Metnü'l Harakî*. Daru's Sahabe lit- Türas, 1993.
- İbn Âbidîn, Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdülazîz ed-Dimaşkî. *Reddü'l-muhtâr 'ale'd-Dürri'l-muhtâr*. 6 Cilt. Mısır: Şeriketü Mustafa el-Bâbî el-Halabî, 1966.
- İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd. *Sünenü İbn Mâce*. ed. Şuayb el-Arnâvud. 5 Cilt. Daru'r Risale el Alemiyye, 2009.
- İbn Rüşd, Ebü'l-Velid Muhammed b. Ahmed. *Bidâyetü'l-müctehid*. 4 Cilt. Kahire: Daru'l-Hadis, 2004.
- Karaman, Hayreddin. *Mukayeseli İslam Hukuku*. 3 Cilt. İstanbul: Nesil yayınları, 5. Baskı, 1996.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip. *Miras Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 3. Basım, 1987.
- Kudûrî, Ebü'l Hüseyin Ahmed bin Muhammed. *Muhtasarı Kudûrî*. ed. Kâmil Muhammed Muhammed Uveyza. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1997.
- Kurtubi, Ebû Ömer Yusuf b. Abdullah. *el-Kafi fi fıkhi ehli'l-medîne*. ed. Muhammed Muhammed Muritani. 2 Cilt. Riyad: Mektebetü'r-Riyad, 1980.
- Mevsilî, Abdullah b. Mahmud. *el-İhtiyâr*. 5 Cilt. Kahire: Matbaatü Halebi, 1937.

- Özay, Hilal. "İslam Miras Hukukunun Özellikleri". *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi* 3/2 (Aralık 2018), 203-224.
- Özay, Hilal. "Terikenin Mahiyeti ve Kapsamının İslâm Miras Hukuku ile Türk Miras Hukukunda Mukayesesi". *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 9/1 (Ocak 2022), 286-303.
- Özay, Hilal. "Mûrisin Borçları Konusunda İslâm Miras Hukuku İle Türk Miras Hukukunun Karşılaştırması". *İlahiyat Alanında Akademik Araştırma ve Derlemeler*. ed. Nurullah Agitoğlu. 5-43. Ankara: Platanus Yayın Grubu, 2023.
- Serahsî, Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ahmed. *el-Mebsûṭ*. 30 Cilt. Beyrut: Daru'l Marife, 1431.
- Şafii, Ebû Abdullah Muhammed b. İdris b. Abbas. *el-Üm*. 8 Cilt. Beyrut: Daru'l Fikir, 2. Baskı, 1983.
- Şîrâzî, Ebû İshak İbrâhim b. Ali. *el-Mühezzeḅ fî fikhî'l-İmam eş-Şafîi*. 3 Cilt. Daru'l-Kitabi'l-İlmiyye, ts.
- Şîrâzî, Ebû İshak İbrâhim b. Ali. *et-Tenbîh*. Beyrut: Alemü'l- Kütüp, 1983.
- Şîrbînî, Hatîb Muhammed b. Ahmed. *Muğni'l-muhtac*. ed. Ali Muhammed Muavviz. Beyrut: Daru'l-Kitabi'l-İlmiyye, 1994.
- TMK, Türk Medeni Kanunu. 4721 (22 Kasım 2001).
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. 2709 (18 Ekim 1982).
- Türk Hukuku Lügatı. Ankara: Başbakanlık Basımevi, 3. Baskı, 1991.
- Yazıcı, Abdurrahman. "Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde İslâm Miras Hukuku Çalışmaları". *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 22 (2013), 309-328.
- Yazıcı, Abdurrahman. "İslam Miras Hukuku İle Türk Medeni Kanunu Miras Sisteminin Mukayesesi". *Ekev Akademi Dergisi* 17/55 (Bahar 2013), 167-180.
- Yıldırım, Mustafa Fadıl. "Miras Hukukunda Aksayan Yönler ya da Ne Yönde Bir Reform". *1926'dan Günümüze Türk-İsviçre Medeni Hukuku*. ed. Şebnem Akipek Öcal. Ankara: Yetkin Yayınları, 2017.
- Zeyleî, Osman b. Ali. *Tebyinü'l-hakayık*. 6 Cilt. Kahire: Matbaatü'l Kübra el-Emiriyye, 1314.
- Zuhaylî, Vehbe. *el-Fikhü'l-İslâmî ve edilletuhu*. çev. Ahmet Efe vd. 10 Cilt. İstanbul: Risale Yayınevi, 1994.